

Ἄρ. 2 ἔτος 1^{ον} τόμος 1^{ος} 1^η Αὐγούστου 1921

ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

εἰς δώδεκα φυλλάδια τὸ ἔτος

Ἐκδότης καὶ Διευθυντής

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑΥΡΙΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ σκεπόμενος Ἥρως διήγημα.—Κριτικὰ σημειώματα. Γλαύκου
Ἀλιθέρα, Κρινάκια τοῦ Γιαλοῦ.—Κοινωνιολογία καὶ κοινωνικὰς
ἐπιστῆμες.

—copyright—

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ
ΠΡΟΠΑΗΡΩΝΕΤΑΙ

ΚΥΠΡΟΣ σελίνια 6 § ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ σελίνια 8

ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ—ΚΥΠΡΟΣ

Σημ.—Και μετά τὸ δεύτερον φυλλάδιο τῆς «**ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ**», παρακαλοῦμεν ὅσους εἶχαν τὴν εὐγενικὴν προθυμίαν νὰ δεχθῶν τὸ πρῶτο, νὰ μᾶς ἐμβάσουν τὴν συνδρομὴ των ἐνὸς χρόνου γιὰ νὰ βασίσουμε τὴν ἐκδόσιν στὸν ἀριθμὸ των ἀσφαλισμένων συνδρομητῶν. Αὐτὸ ἐπιβάλλει ἡ φρόνησις καὶ δὲν πιστεύουμε νὰ ὑπάρξῃ καμμία παρεξήγησις.

Σύγκαιρα, δίδουμε τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι μὲ τὸν καιρὸν—ἅμα περάσῃ αὐτὴ ἡ κρίσιμη ἐποχὴ τῆς ἀκρίβειας—ἡ «**ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ**», θὰ περιέχῃ εἰκόνες, τοπεῖα κυπριακά, καὶ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ νὰ τὴν κάμῃ τελειώτερον. Ἡ ἀνυπαρξία ἄλλου περιοδικοῦ στὴν Κύπρον μᾶς δίδει ἐλπίδες ὅτι πολὺ εὐκόλως θ' ἀναγνωρισθῇ ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἀναγκαιότης τῆς «**ΝΕΑΣ ΕΠΟΧΗΣ**»,.

Ο ΣΠΑΣΜΕΝΟΣ ΚΡΙΝΟΣ

(συνέχεια)

Ἡ ταινία τῶν ἀναμνήσεων διεκόπη ἐδῶ. Τὰ μάτια τῆς ἦσαν φουσκωμένα ἀπὸ δάκρυα καὶ τὸ στήθος τῆς τὸ ἐπίεζαν λυγμοί. Ἐνοιωσε μούδιασμα ζέσθης. Ὁ ἥλιος ποῦ ἔχουε πλούσια τὰ χρυσόφωτα του στὸ φτωχικὸ δωμάτιο τὴν ἐπερίλουζε. Ἐκίνησε τὸ κεφάλι μ' ἓναν τρόπο σὰ νὰθελε νὰ διώξῃ τὸ σμήνος τῶν ἀπελπιστικῶν σκέψεων ποῦ ὤρμουσαν. Ἦταν στὴ στιγμὴν ὅπου ἔλα τὰ αἰσθήματα τὰ θλιβερά ποῦ μᾶς καταπονοῦν τὴ ψυχὴ ὁρμουῦν στὸ πνεῦμα μᾶς σὰν ἐχθροὶ ποῦ βλέπουσιν ἀδυνατισμένο τὸ χαρακίωμα τοῦ ἀντιπάλου ποῦ ὁ σωρὸς τῶν ἐπεισοδίων τῆς ζωῆς ὅσα σταλάξαν στὴ ψυχὴ μᾶς τὴν πίκρα· ἔλοι μᾶς οἱ πόθοι, ἔλοι μᾶς ἡ δυστυχία ὁρμουῦν καὶ μᾶς ἀρπάζουσιν ἀπὸ τὸν λαιμό, μᾶς ἐμποδίζουσιν τὴν ἀναπνοὴν καὶ κατασκεπάζουσιν τὸ πνεῦμα μᾶς μὲ κύματα ἀπελπισίας.

Ἐσηκώθη. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Ἐκαμε δυὸ ἡμικύκλια δεξιὰ κι' ἀριστερὰ σὰν ἄνθρωπος ποῦ ἔχασε τὰ νερά του, κι' ἔπειτα ἐρίχθη βαρῶς ἐπάνω στὸ στρώμα τῆς.

Ἡ ἀνθρώπινη φύσις ἔχει μερικὰς φωνὰς ποῦ τίποτε δὲ μπορεῖ νὰ τὲς σιγήσῃ. Κι' ἡ νέα αὐτὴν τὴ στιγμὴν ἐνοιωσε νὰ πεινᾷ. Ὡς τώρα ἔτρωγε στὸ ἐστιατόριον ἐνὸς Ροδίτη μὰ δὲ μπορούσε νὰ ἐξακολουθήσῃ πιά· τοῦ χρωστοῦσε κι' αὐτοῦ σὰράντα ἡμερῶν φαγητὰ καὶ ἀκριβῶς χθὲς τῆς εἶχε ζητήσῃ χρήματα. Ἀλλὰ ποῦ νὰ τὰ βρῇ; Πῶς νὰ τὸν πληρώσῃ; Τοῦ ἔδωσε κι' ἐκεῖνου τὴν ἴδια ἀρίστην ὑπόσχεσιν ποῦ ἔχει δώσει σήμερον στὴν σπιτονοικοκυρὰ τῆς. Ὅμως ἐκεῖνος δὲν τὴν ἔστειλε νὰ πουλήσῃ τὸ κορμί τῆς γιὰ νὰ τὸν πληρώσῃ. Ἐστρεψε μόνον στενόχωρα τὰς μεγάλας μαθρες μουστάκας του καὶ ἀρκέσθηκε στὰ λόγια τῆς. Βέβαια τέσσερα χρόνια τώρα—ἓνα μαθήτρια καὶ τρία φοιτήτρια—ποῦ ἔτρωγε στὸ ἐστιατόριον του δὲν τὸν ἐζημίωσε οὐδὲ πεντάρα. Μὰ ὁ ἄνθρωπος εἶχε δίκιο. Πόσον καιρὸ νὰ κάμῃ πίστωσιν;

Καὶ φορέματα... Πῶς νὰ κάμῃ φορέματα; Τῆς ἄρσεκε πάντα νὰ καλοντύεται ὅπως ἀκριβῶς ἐβλεπε τὴν ἀνάγκην νὰ εἶνε χτενισμένη καὶ καθαρὴ μὰ καὶ τὸ δεύτερον εἶνε ζήτημα ἂν μπορούσε νὰ τὸ κάμῃ πιά. Οἱ συροϊτήτριες τῆς ἔλεγαν ὅτι εἶνε λουσατὴ γιὰ τὰ ρούχα, ὅπως ἔλεγαν ὅτι εἶνε πολυτέλεια νὰ ἐννοῇ νὰ λούξῃ τὸ κορμί τῆς

κάθε πρωί. Ἀντιλήψεις. Ὅμως αὐτὴ ἔτσι ἦταν συνειδησμένη ἀπὸ τὸ σπῆτι της. Μὰ τώρα; Τώρα... Φτώχεια, κενόν!

Ἀπὸ μέρες ἔπρεπε νὰ κάμῃ φροντιστήρια, ἀλλὰ πῶς; Κι' ἐδῶ τῆς ἔχρειαζόνταν χρήματα. Τὴν ἐγγραφή τῆς τρεχοῦσης ἐξαμηνίας τοῦ χρόνου δὲν τὴν εἶχε κάμει ἀκόμη. Πάει τελείωσε. Εἶνε ἀδύνατο νὰ συνεχίσῃ τὰς σπουδὰς της πιά. Θεέ μου, Θεέ μου, τί χάλια εἶνε αὐτὰ; Οἱ λυγμοὶ τὴν πνίγουν καὶ ἡ καρδιά της συστρέφεται τόσο δυνατὰ πὺδ' ἂ μπουροῦσε νὰ κυττάξῃ θάβλεπε νὰ στάξῃ αἷμα. Πάει, τελείωσε. Φτώχεια, καταστροφή, παντοῦ κενόν!

Σὲ μιὰ στιγμή σὰν στριφογύριζε ἀπελπισμένη ἀπάνω στὸ στῆμα τὰ μάτια της στηλώθηκαν στὸν τοῖχο τὸν ἀντικρινὸ ἔπου ἡ σπιτονοικοκυρὰ της εἶχε κρεμασμένη μιὰν εἰκόνα τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Οὔτε ὁ διάβολος σὰ βλέπει τὸν σταυρὸ δὲ θὰ διπλωνότανε τὰπιστροφα ἔπως διπλώθηκέν αὐτὴ σὰν εἶδε τὴν εἰκόνα. Ἡ κατασκοτεινιασμένη ψυχὴ της ἐγέμισεν ἀηδία στὸν ἑαυτὸ της, στὴ ζωὴ. Ἡ εἰκόνα τῆς θύμιζε τὸν ἐρωτὰ της γιὰ ἕναν πρίγκηπα.

Μάλιστα. Ἀπὸ καιρὸ ἀγαποῦσε ἕναν πρίγκηπα. Μιὰ θαμπὴ φθινοπωρινὴν ἡμέρα στὴν ὁδὸ Κηφισιάς τὸν εἶδε πὺδ' περνοῦσε μὲ μιὰν ἀδελφὴν του καθάλλα σὲ ὠρατὰ ἀλογα. Οἱ ἄντρες χαιρετοῦσανε βγάζοντας τὸ καπέλλο, οἱ γυναῖκες μὲ μισογονάτισμα καὶ ὑπόκλιση βαθυά. Τί ὠρατὸς πὺδ' ἦταν ὁ πρίγκηπας! Τί ὠμορφοκαμωμένο βασιλόπουλο! Καὶ ἡ ρομαντικὴ ψυχὴ της πὺδ' ἐπίστευεν ὅτι εἶνε πολὺ μεγάλο πρᾶγμα ἕνας πρίγκηπας, ἀγάπησε τὸ βασιλόπουλο.

Ἀπὸ τότε σχεδὸν κάθε μέρα τὰ δειλινὰ ἐπλανάτο γύρω ἀπὸ τὸ παλάτι ἢ τὸ γυμναστήριον τῶν στηλῶν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἔπου ἔπαιζαν τὰ πριγκηπόπουλα, γιὰ ν' ἀντικρύσῃ τὸν ἐκλεχτό της καὶ νὰ γεμίσῃ τὴν ψυχὴν της μὲ τὴ γλυκεῖα μελαγχολία τῆς ἀρωστῆς ἀγάπης της. Τί μπουροῦσε νὰ τὴν ἐμποδίσῃ ἀπ' αὐτό;

Ὅταν τὰ κλαδιὰ τοῦ πολύχυμου δένδρου τῆς αἰσθηματικότητος ἀπλώσουνε καὶ κυριεύσουν τὸ κεφάλι, τότε, στή δροσιὰ τους τὸ μυαλὸ γίνεται παραπολὺ νεροῦλδ καὶ ἡ σκέψῃ δὲ λειτουργεῖ κανονικὰ πλέον.

Ἀγαποῦσε τὸν πρίγκηπα. Τί ἐλπίζε; Τί ἤθελε; Τίποτε. Εἶνε ἡ μοῖρα μερικῶν πλασμάτων νὰ κυνηγᾶνε τὸνεῖρο καὶ νὰ καταστρέφουν τὴ ζωὴ τους μὲ τὸ ἐλάττωμα τοῦ «αἰσθάνεσθαι ὑψηλά.» Μὲ τὴν ὑπαρξὴ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ἀντιγράφεται ὁ μῦθος τῆς χελώνας καὶ τοῦ ἀετοῦ. Ἀετὸς γι' αὐτοῦς εἶνε τὸ αἰσθηματικὸν καὶ ἡ χελώνα εἶνε ἡ ζωὴ, ἡ ζωὴ ἢ «ποταπὴ», ἢ «χρῆδαία», ἢ «ταπεινή.» Ὅμως τί φταῖνε; Ὅσο φταῖνε ὁ ἀετὸς νᾶνε ἀετὸς καὶ ἡ χελώνα νὰ εἶνε χελώνα, τόσο φταῖνε καὶ τὰ πλάσματα αὐτὰ τὰ ἔτσι αἰσθηματικὰ.

Ἀγαποῦσε πρίγκηπα. Μὰ τώρα; ὦ, τώρα οὔτε τὸ δικαίωμα νὰ βρεμβάζῃ δὲν τὸ εἶχε πιά. Ἐβλεπε τὸ βασιλόπουλο νὰ περνᾶ κα-

βάλλα στὸ ὠρατὸν ἀλογο μὲ τὸ χαμόγελο τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς στὰ χεῖλη ἐνῶ αὐτὴ ἔρημη, ἐπνιγόταν στὸ πέλαγος τῆς φτώχειας καὶ τῆς δυστυχίας.

Μέσα της ἄκουσε μιὰ στριγγιὰ φωνὴ νὰ τῆς φωνάζῃ: «Εἶσαι χαμένη, εἶσαι καταστραμμένη. Καλλύτερα νὰ πεθάνῃς. Ἀπλώσε τὰ χέρια σου νὰ μὲ πιάσῃς καὶ θὰ δῆς πῶς μόνον ὁ ἀέρας θὰ σοῦ μείνει. Εἶμαι ἡ ζωὴ!»

Μέσα στὸ χάος τοῦ νοῦ της ἔβλεπε τὸν Χάτζαλα, τὴν κυρὰ Νικόλαινα, τὸν Ροδίτη, τὸν ταμῖα τοῦ Πανεπιστημίου, τὴν μητέρα της, ὀρθόστητους μπροστὰ της νὰ τῆς φωνάζουν ὁ καθένας μὲ τὴν σειρὰ του: Ὁ πρῶτος: «Πουλῶ τὸ σπῆτι σας κι' ἡ μητέρα σου ἄς πάει ἔπου θέλει, ἄς μείνει μὲς στοὺς δρόμους.» Ἡ δευτέρα: «δὲ μπορῶ νὰ περιμένω πιά, δὲ μπορῶ. Θέλω νὰ μὲ πληρώσῃς... Ἐπὶ τέλους ρίξε τὴ μυτίτσα σου καὶ οὐ καὶ πέρασε ὅπως οἱ ἄλλες... Ἰσραῖλα εἶσαι καὶ πᾶ στὸν ἀδθῶ σου...» Ὁ τρίτος: «Δεσποινὶς Βέρθα ἐπειδὴ ὅπως ξεύρετε τὰ τρῶφιμα εἶνε ἀκριβὰ πρέπει νὰ μοῦ δώσετε τουλάχιστον κάτι ἀπέναντι» σήμερον εἶνε δύσκολο νὰ ἐργασθῇ κανεὶς μὲ πίστωση.» Ὁ τέταρτος δτι! «Δὲν ἐπλήρωσεν οὔτε ἐγγραφὴ οὔτε φροντιστήρια.» Κι' ἡ μητέρα της: «Παιδί μου μὲ κατάστρεψες!...»

Ἡ ἴδια στριγγιὰ φωνὴ τῆς ξαναφώναξε: «Εἶσαι χαμένη, εἶσαι καταστραμμένη. Καλλίτερα νὰ πεθάνῃς. Ἀπλώσε τὰ χέρια σου γιὰ νὰ μὲ πιάσῃς καὶ θὰ δεις πῶς μόνον ὁ ἀέρας θὰ σοῦ μείνῃ. Εἶμαι ἡ ζωὴ!» Καὶ σὰ νὰ ὑπάκουσε στὴ φωνὴν αὐτὴν, ἀπλώσε τὰ χέρια της, τὰ ἔνωσε σὲ σχῆμα ἱεσοῖας, ἐμεινε λίγα λεπτὰ μονόθωρη μὲ τὸν κόμπο τοῦ λυγμοῦ, πὺδ' τῆς κρατοῦσε τὴν ἀναπνοήν, στὸ λαιμό, ἔπειτα τὰ ἀφησε νὰ πέσουν ἀπάνω στὰ πλευρά της σὰ νεκρὰ κι' ἐξέσπασε σὲ λυγμοὺς ἀπελπισίας: «Πάει! τελείωσε! Δὲ μὲ χωρεῖ πιά ἐμένα ὁ κόσμος. Τί θὰ γίνω;

Σιωπὴ. Ἀπὸ τὸν νοῦ της πέρασε κάτι σὰν ἀστραπή: «Ἀδοχτονια—Θάλασσα Φαλήρου...» Ἐσηκώθη κι' ἐκάθησεν ἀπάνω στὸ στῆμα. Τὰ μάτια της ὀρθάνοιχτα ἔδειχναν μὲ τὴν ἄγρια λάμψη τους τὴν ἀπόφασιν της. Ἀπὸ τὴν ψυχὴν της ἀναπήδησεν ὄλον τὸ φυσικὸ πείσμα της γιὰ νὰ τὴν βαστάξῃ μέχοι τέλους τὴ φοιχτὴν ἀπόφασιν. «ὦ, βέβαια! Πάει, τελείωσε! Δὲν τὴ χωρεῖ πιά αὐτὴν ὁ κόσμος. Ἐκεῖ κάτω τὰ νερά τοῦ Φαλήρου θὰ γενοῦν ὁ τάφος της...» Ἐκύλησεν ἀπὸ τὸ στῆμα κάτω καὶ μὲ βῆμα σχεδὸν σταθερὸ ἐπῆγε στὸ γραφεῖο της. Ἄνοιξε τὸ σύρμα ἐβγαλε κάτι χειρόγραφα, μερικὰ γράμματα, ἔβαλε μαζὶ καὶ τὸ τελευταῖο γράμμα τῆς μητρός της καὶ ἀφοῦ τὰ ξέσκισε σὲ μικρὰ κομμάτια ἀναψε τὸ κερί τοῦ κομποδίνου της καὶ τᾶκαψε. Ἐπειτα ἔβαλε τὸ καπέλλο της καὶ ἔφυγε.

* *

*

Ἀπὸ τὴν ὁδὸ τοῦ Κολωνακιοῦ ὅπου ἦταν τὸ σπίτι ποῦ ἔμενε, κατέβηκε στὴ μικρὴν ἐμώνυμη πλατεῖα καὶ πῆρε τὸν δρόμο ποῦ πάει ἀπὸ τὸ νέον Παλάτι στὸ Ζάππειο. Μὲς στὸ κεφάλι της οἱ ἰδέες ἔμοιαζαν σὰ σμήνος μέλισσες, ποῦ στὴν κυψέλη τους ἔμπηκε σφήκας καὶ βουίζουν συχυσμένα, ἀνάκατα, τρομασμένα δίχως νὰ μποροῦν νὰ διώξουν τὸν ἐχθρό. Ἡ ψυχὴ της ἦταν κατασκότεινη. Ἐπερπατοῦσε σὰν αὐτόματα, βρίσκοντας τὸν δρόμο σὰν ἀπὸ ἐνστικτο. Τίποτε δὲν ἐβλεπε ἐχτὸς ἀπὸ κινούμενες ἢ ἀκίνητες ἀόριστες σκιές. Μέσα σὲ ὄλον αὐτὸ τὸ φριχτὸν ἀνακάτωμα τοῦ νοῦ, μιὰ εἰκόνα διέκοπτε καὶ κατασκέπαζε κάθε σκέψη της. «Γιαλὸς τοῦ Φαλήρου.—Μιὰ ἀπόκρημνη ἀχτὴ,—ποῦ δὲν τὴν ἐξευρεν ἀκόμη, μὰ θὰ τὴν εὔρισκε πηγαίνοντας. Μέρος ἔρημο.—Καὶ ἔπειτα, ἔπειτα...» Αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ φαντασθῆ πῶς θὰ γίνε-
τανε. «Θὰ κατέβαινε;... Θὰ βιχνότανε;... Θὰ πηδοῦσε;... Μὲ τὸ κεφάλι ἐμπρός;... Μὲ τὸ κεφάλι κάτω;...» Αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ εἰκονίσῃ ἢ φαντασιά της.

Σὰν ἔφτασε στὸ Ζάππειο ἐσταμάτησε στὸ σταθμὸ γιὰ νὰ πάρῃ τὸ τράμ. Παρ' ὅλα δὲν εἶχε τὸ κουράγιο νὰ πάῃ πεζῇ στὸ Παλαιὸν Φάληρο. Ἐστεκότανε κυττάζοντας ἐπίμονα μὲ ἀπογιαλωμένο βλέμμα τὸν δρόμο ἀπ' ὅπου θὰ ἐρχότανε τὸ τράμ. Ἐνας μικρὸς λοῦστρος ἔριψε τὰ πονηρὰ ματάκια του ἀπάνω της καὶ κνήθοντας τὸ πηγῶνι του σὰν ἀπορημένος ἐφώνησε: «Μωρὲ κύτταξε μούτρα ποῦ τάρτιαξέ ἢ δε-
σοποινίς!... Σὰν ἄγριο θερίο γίνηκε... Ἐρωτικὴ ἀποτυχία.» Καὶ γυ-
ρίζοντας στὸν κύριο ποῦ στεκόταν πλάι του: «Κύριος, λοῦστρος ἐδῶ»... εἶπε χτυπώντας μὲ τὴν βούρτσα τὸ κασοετᾶκι ποῦ κρεμῶταν στὸν ὦμο του. Ὅμως ὁ κύριος ποῦ ἀκουσε τί εἶχε πεῖ στὴν νέα, ἐγύρισε τὸ παστοῦνι του γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ χαμίνι: «Χάνου βρὲ ἀποδῶ... βρωμόπαιδο.» Εἶπε. Μὰ τὸ χαμίνι ἐγλύστρησε μακρῶς φωνάζοντας: «Ποῦ εὐγενής ὁ κύριος... Καταλαβαίνουμε δὰ ἔτι... εἶνε ἐν-δια-
φε-ρόμενος...» Κι' ἐξακολούθησε ν' ἀπομακρύνεται φωνάζοντας στοὺς περιπατητές: «Λοῦστρος ἐδῶ... Κύριος, λοῦστρος ἐδῶ, λοῦ-
στρος.»

Εἰς τὸ ἀναμεταξὺ τὸ τράμ ἔφτασε. Σὰν ἓνας ἀλλοιώτικος ἐμφυ-
χος ὄγκος, βγάζοντας φουσηματιὲς καπνοῦ ἀπὸ τὰ πλευρά, ἐσταμάτησε λίγα λεπτά γιὰ νὰ πάρῃ τὸν κόσμον ποῦ ἐπερίμενε στὸ σταθμὸ κι' ἔπειτα ξεκίνησε πάλι κουνουρίζοντας πάλι συνεχῶς κροτερά.

Στὸν σταθμὸ τοῦ Νέου Φαλήρου ὁ συρμὸς ἐσταμάτησε γιὰ νὰ μποῦν οἱ ἐπιβάτες στὸ ἄλλο τράμ τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου. Ὁ κόσμος πολὺς, ἀνακατωσιὰ, σπρωξιματα, κακὸ μεγάλο γιὰ τὴν ἀλλαγὴ. Μέσα σ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν, τῆς Βέρθας τῆς ἦλθε νὰ φωνάξῃ: «Κάμετε

τόπο, ἡλίθιοι!... Μὴν σπρώχνετε... Βιάζομαι... Πηγαίνω νὰ πε-
θάνω!» Ὁ αὐτὸς ὄλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος τῶν ἀνυπόμονων σπρώχνοντας, σπρωχνόμενοι, ἄλλοι στεκόμενοι, ἄλλοι καθισμένοι ἐτοποθετηθήκανε καὶ ὁ συρμὸς λαχανιασμένος, μόλις κινούμενος, ἀπὸ τὸ πολὺ βάρος, στὲς γραμμὲς, τοὺς ἐξέχυσε στὴ μικρὴν πλατεῖα τῆς ἀχτῆς τοῦ Πα-
λαιοῦ Φαλήρου.

Ἡ Βέρθα ἐξεχώρησεν ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἐπῆρε τὸ περιγιάλι δεξιὰ τοῦ δρόμου κι' ἐτρέβηξε μπροστά. Ὅλη ἐκεῖνη ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς ποῦ θουροῦσε γύρω της δὲν τῆς εἶχε κάμει οὐδεμίαν ἐντύπωσιν. Μόνο ποῦ σκέφθηκε. «Ἐκεῖνος ποῦ ξεύρει πῶς ζοῦνε τὴν ζωὴν αὐτὴ, ἔταν δὲ μπορεῖ νὰ ζήσῃ ὅπως θέλει, ξεύρει νὰ πεθαίνῃ.» Κι' ἐξακολούθησε νὰ πηγαίνῃ ἐρευνώντας τὴν ἀκρογιαλιὰ γιὰ τὸ μέρος ποῦ ζητοῦσε.

Τὸ λαμπρότατον φῶς τοῦ ἡλίου ἐγέμιζε μέθου τὴν ἀτμόσφαιρα. Τ' ἀκύμαντα νερά τῆς θάλασσας ἀπλώνονταν σὰν ζαφειρένια λίμνη ἀστραφτερῇ μὲ λευκὲς κάπου κάπου ζώνες. Δεξιὰ, στὸ βάθος, ἀπέ-
ναντι στὴν Αἴγινα, ἓνα ἀτμόπλοιο ἀφῆνε τὸ Πειραικὸ λιμάνι ἄγνωστο γιὰ ποῦ. Μπροστὰ κατὰ τὴ γραμμὴ τῆς ξέρας, λίγο μακρῶς ἀπὸ τὴν ἀκρὴ τοῦ Σουνίου, ἓνα ἰστιοφόρον ἔστρεψε στὸν ἥλιον τὰ ἐλόλευκα πανιά του. Πλήθος γλάροι ἐπετοῦσαν ἀπάνω ἀπὸ τὰ νερά καὶ τ' ἄσπρο πούπουλο τῆς κοιλίας των ἐλεύκαζε ὅπως τὸ χιόνι, στὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Τὰ χελιδόνια ἐγέμιζαν χαρούμενες φωνούλες τὸ γαλάζιον αἰθέρα καὶ πίσω ἀκούσταν ὁ συχυσμένος θόρυβος τοῦ πλῆθους καὶ τὰ κουνουί-
σματα τῶν τράμ.

Σὰν ἀπομακρύνθηκε ἀκριετὰ ἡ Βέρθα ἐσταμάτησε σ' ἓνα βραχῶ-
δες μέρος, ποῦ δὲ φαινότανε ἀπὸ τὸν δρόμο. Ἡ θάλασσα ἦταν ἀρκετὰ βαθυά.—Ἐστάθη ὄρθια στὰ χεῖλη τοῦ κρημοῦ κι' ἀκροάσθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ. Παντοῦ σιγὴ. Μόνον τὰ νερά, ποῦ δέρονταν, ροχθώντας ἀπάνω στὲς πέτρες, ἔκαμναν κάποιον θόρυβο. Ἐστριφεν ὀλίγα δευτερό-
λεπτα ἐδῶ κι' ἐκεῖ κυττάζοντας, ἔπειτα ἐκλείσε τὰ μάτια, ἔσχυφεν ἐμπρός κι' ἄφησε τὸ κορμί της στὸν ἀέρα. Πέφτοντας ἐθυμήθη μόνο τὴ μητέρα της κι' ἐψιθύρισε: «Μανούλα μου, συχώρεσε με...»

Κανεὶς βέβαια δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ἔχει δεῖ. Ὅλος ὁ κόσμος ποῦ μυρμηκιοῦσε λίγο πέρα ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό, ποῦ ἔκαμεν ὄρθρὸ τῆς εἶχε τὲς φροντίδες καὶ τὲς σκέψεις του, ἄλλος ἦλθε νὰ διασκεδάσῃ, ἄλλος ν' ἀπολαύσῃ τὴν λιακάδα κι' ἄλλος νὰ σκεφθῇ τὲς πίκρες του, τὴν δυστυχία του. Ἄν τὴν ἐβλεπε κανεὶς κι' ὁ πῶς ἄθλιος καὶ δυστυ-
χισμένος, βέβαια θὰ τὴν τραβοῦσε πίσω στὴ ζωὴ. Γιατί;

(ἀκολουθεῖ)

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Γλαύκου Ἀλιθέροη. Κρινάκια τοῦ Γιαλοῦ.

Φαίνεται ὅτι αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἢ Κύπρος διατρέχει μιὰν κρίσιμη περίοδο λογοτεχνικῆς ἐκκολάψεως. Καθυστερήσε τόσον πολὺ ἀπέναντι στὰ ἄλλα μέρη τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὴν στειρότητα τῆς ἀπὸ «καλὰς τέχνας» καὶ «ώραια γράμματα» ποὺ ἦτον καιρὸς πιά νὰ δείξῃ ὅτι μπορεῖ νὰ παράγῃ καὶ κάτι ἄλλο ἀπὸ σταφύλια, κρασιά, ἀμίαντον, χαρούπια, τράγους, γαῖδουρόπουλλα καὶ ἀρχιεπισκοπικὸν ζήτημα. Ἴσως τὸ πλῆθος νὰ προτιμᾷ ἀκόμη τοὺς ἀμανέδες τῶν μεθυσμένων καὶ τὸν βρυχηθμὸ τῶν βασιλέων τοῦ Μαίου. Ἀλλὰ θὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ αὐτὸν τὸν τόπο μερικοὶ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν αὐτιά κάπως μικρὰ καὶ εὐαίσθητα, ψιλὴ μύτη, στομάχι ποὺ δὲ χωνεύει τὰ χαρούπια καὶ ποὺ νοιώθουν τὴν λεπτὴ μυρωδιὰ ποὺ ἀναδεύει ὁ ζέφυρος μιᾶς πνευματικῆς ἀνοίξεως.

Μετὰ τὸν Βασίλη Μιχαηλίδη, τὸν Διπέρτη, τὸν Νίκο Νικολαΐδη, τὸν Γιάννη Σταυρινὸν—καὶ μερικοὺς ἄλλους ἴσως—μὲ τὴν σειρά του ὁ Γλαῦκος Ἀλιθέροη ἔδωσε στὸ γλυκόπνοον αὐτὸν ζέφυρο τὴ συλλογὴ του: **Κρινάκια τοῦ Γιαλοῦ**. Κάτω ἀπὸ τὸ ψευδώνυμο καὶ τὸν τόπο (Ἀλεξάνδρεια) ποὺ τυπώθηκαν τὰ ποιήματα, δύσκολα θὰ διέκρινε κανεὶς τὸν Λεμσιανὸ νέο Μιχαλάκη Χατζηδημητρίου. Μολαταῦτα ὁ ποιητὴς τῆς ὥραίας αὐτῆς συλλογῆς, ποὺ ὁ κ. Philéas Lebesgue χαραχτηρίζει εὐφημώτατα quatrains ingenieux, εἶνε ἐκεῖνος. Λίγοι Κύπριοι θὰ τὸν ἔξερουν καὶ πολὺ λιγώτεροι θὰ ἔχουν διαβάσει τὸ βιβλίον του. Μολαταῦτα τὰ Κρινάκια τοῦ Γιαλοῦ εἶνε ὥραια τετράστιχα, διαμαντοκόλλητα καλλιτεχνήματα, ποὺ ἔχουν τὴν τέχνη τῶν ἑλληνικῶν γλυπτουργημάτων. Χαριτόπνοα, ἐλαφρά, λεπτὰ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μυστὰ ἀπὸ ἰδέα, δείχνουν μιὰν ἀντίληψη ἑλληνικὴ, τόσον ἑλληνικὴ ποὺ νομίζει κανεὶς ὅτι

ὁ ποιητὴς τῶν εἶνε κάποιος παραπλανημένος μὲς στὴν μυστικιστικὴν ἐποχὴ μας λιβανιστὴς τῶν Ὀλυμπίων Θεῶν.

Ὅμως αὐτὰ τὰ προσόντα νομίζω ὅτι δὲν θὰ τᾶχαν οἱ στίχοι τοῦ Γλαύκου Ἀλιθέροη ἂν ὁ Μιχαλάκης Χατζηδημητρίου δὲν ἦτον ὁ λιγυρὸς ἀθλητὴς ποὺ ἐγνώρισε νὰ λατρεύῃ τὴν ἡδονὴ τῶν ἀρμονικῶν καὶ ἐλεύθερων κινήσεων τῶν μυῶν τοῦ σώματος του μὲς στὴν θεία χαρὰ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ἀέρος. Ὅπως τὸ χέρι του ρίχνει ἐλαφρὰ, ἀβίαστα, μὲ χάρη τὸν δίσκο στὴν ἀρένα, ὅμοια ὁ νοῦς του κι' ἡ ψυχὴ του δίνουν στίχους μὲ τὲς λιγυρῆς, ἐλεύθερες στροφῆς ποὺ λέουν:

«Καλὴ μου, ρέδα μοιάζουμε τοῦ χινοπόρου ἀλλί μας—
Φτάνει ἓνα ἀλαφρὸ τράνταγμα μιᾶς ἄβρας ἢ πνοῆ
Καὶ τότε ὦ τότε βέβουμε γιὰ πάντα κρίμας, κρίμας
καὶ σέρνει μας ξερόφυλλα τῆς Δῆθης ἢ ροῆ...»

«Ἀδιάφορο ἔμως· κύτταξε τὸ ἐρωτικὸ τρυγόνι
Π' ἂν καὶ τὸ νοιώθει; Γρίγωρα θαρθῆ ἢ μοιραία στιγμὴ
Χαίρεται ποὺ γεννήθηκε. Ἴτι κι' ἂν πεθάνει σώνει
Ἐνα τραγούδι ἀγάπης στὸ ταῖρι του νὰ πῆ.»

Γιατί δὲν εἴμαστε αἰώνιοι; Γιατί νὰ πεθαίνουμε; Μολαταῦτα ὁ ποιητὴς χαίρεται γιατί γεννήθηκε. Καὶ συμβουλεύει:

«Παρὰ νὰ κλαῖς τὸ παρελθὸν ποὺ πιά δὲ θὰ γυρίσῃ
Κι' ἔν αὔριο νὰ προσδοκᾷς ποὺ ἴσως θαργῆ πολὺ
Σκύβε καὶ πίνε ἀνότης τοῦ σήμερα τὴ βρύση
Προτοῦ πετάξῃ ἀπ' τὸ κλουβὶ τὸ ἀνήστροφο πολί...»

Πόσον καλὰ θὰ ἔκαμναν οἱ Κύπριοι ἂν κονιά στὰ ἐμπόρια τῶν, τῆ βιοτεχνία τῶν, τὲς ἀσχολίες τῶν μὲ τὰ κρασιά καὶ τὰ χαρούπια ἐκύταζαν μὲ κάποιαν στοργὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τοὺς προσφέρονται σὰν εἶδος κεφάλαια δίχως τόκους! Ἡ ζωὴ τῶν θὰ γινόταν καλλίτερη, ὠραιότερη.

γστ-νος.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

[Συνεργασία του E. Durkheim στο έργο: De la méthode dans les Sciences.]

I

Προκειμένου για μιὰ νέαν ἐπιστήμη ὅπως ἡ Κοινωνιολογία, πού, γέννημα χθελινὸν ἀκόμη, βρῖσκεται στὸν δρόμο τοῦ γινωμοῦ της τὸ καλλύτερον μέσον γιὰ νὰ κατανοηθῇ ἡ φύσις, τὸ ἀντικείμενον καὶ ἡ μέθοδος της εἶνε νὰ ἐκτεθῇ με συντομία ἡ γένεσις της.

Ἡ λέξις κοινωνιολογία ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὸν Αὐγουστο Κόντ κι' ἐσήμαινε τὴν ἐπιστήμη τῶν κοινωνιῶν. Ἐὰν ἡ λέξις ἦταν νέα καὶ τὸ πράγμα ἦτο νέον κι' ἔτσι ὁ νεολογισμὸς ἀναγκαῖος. Ἀναντίρρητα, σὲ μιὰν πολὺ πλατυὰ σημασία, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι ἡ θεωρία ἀπάνω στὰ πολιτικὰ καὶ τὰ οἰκονομικὰ πράγματα ἄρχισε πρὶν τὸν XIXον αἰῶνα: ἡ Δημοκρατία τοῦ Πλάτωνος, τὰ Πολιτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλη, οἱ ἀπειράριθμοι πραγματεῖες πού εἶχαν ὑπόδειγμα τὰ δυὸ αὐτὰ ἔργα, ἐκεῖνες τοῦ Καμπαγγέλλα, τοῦ Hobbes, τοῦ Ρουσσώ καὶ τόσων ἄλλων ἐπραγματεύονταν ἤδη αὐτὰ τὰ ζητήματα. Ὅμως οἱ διάφοροι αὐτὲς μελέτες διέφεραν κατὰ ἓνα οὐσιώδες χαρακτηριστικὸν ἀπ' ἐκεῖνες πού καθορίζει ἡ λέξις κοινωνιολογία. Πράγματι εἶχαν ἀντικείμενον ὄχι τὴν περιγραφὴ καὶ τὴν ἐξήγησι τῶν κοινωνιῶν ὅπως εἶνε ἢ ὅπως ὑπῆρξαν, ἀλλὰ τὴν ἀναζήτησι τοῦ πῶς πρέπει νὰ εἶνε, πῶς πρέπει νὰ ὀργανώνωνται γιὰ νὰ εἶνε ὅσον τὸ δυνατόν τελειώτεροι. Κάθε ἄλλος εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ κοινωνιολόγου πού μελετᾷ τὲς κοινωνίας ἀπλῶς γιὰ νὰ τὲς γνωρίσῃ καὶ νὰ τὲς ἐννοήσῃ, ὅπως ὁ φυσικὸς, ὁ χημικὸς, ὁ βιολόγος μελετοῦν γιὰ νὰ γνωρίσουν τὰ φυσικὰ, τὰ χημικὰ καὶ τὰ βιολογικὰ φαινόμενα. Ἡ προσπάθεια του εἶνε μόνον γιὰ νὰ βρῇ τὴν αἰτία τῶν γεγονότων πού μελετᾷ, ν' ἀνακαλύψῃ

τοὺς νόμους σύμφωνα με τοὺς ὁποίους δημιουργοῦνται, ἀφήνοντας σ' ἄλλους τὴν φροντίδα νὰ βροῦν τὴν δυνατὴ προσαρμογὴ τῶν ἰδικῶν του ὑποθέσεων.

Ἄρα ἡ κοινωνιολογία δὲ μποροῦσε νὰ φανῇ προτοῦ ἀποχτηθεῖ τὸ αἶσθημα ὅτι οἱ κοινωνίες, ὅπως κάθε τι ἄλλο τοῦ κόσμου, ὑπόκεινται σὲ νόμους πού προέρχονται ἀναγκαῖα ἀπὸ τὴν φύσιν των καὶ αὐτὴν ἐκφράζουν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἀντίληψις ἄργησε πολὺ νὰ σχηματισθῇ. Ἐπὶ αἰῶνες, οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευαν ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ μέταλλα δὲν ἐκυβερνώταν ἀπὸ ὄρισμένους νόμους, ἀλλ' ὅτι μποροῦσαν νὰ πάρουν κάθε σχῆμα καὶ κάθε ιδιότητα ὅταν μιὰ δύναμις ἀρκετὰ ἰσχυρὴ τὸ ἔλεγε. Ἐπίστευαν ὅτι μερικοὶ τύποι ἢ κάποιες χειρονομίες εἶχαν τὴν ἰκανότητα νὰ μετασχηματίζουν ἓνα ἀνόργανον σῶμα σὲ ζωντανὸν πλάσμα, ἓναν ἄνθρωπον σὲ ζῶον ἢ φυτὸ καὶ ἀντιστρόφως. Αὐτὴ ἡ πλάνη, ὅπου ἔχουμε ἓνα εἶδος κλίση ἀπὸ ἔνστιχτο, θὰ διαρκῶσε φυσικὰ πρὸ πολλὸν καιρὸ στὴν σφαῖρα τῶν κοινωνικῶν γεγονότων.

Πραγματικῶς, ἐπειδὴ αὐτὰ εἶνε πρὸ πολὺπλοκα, ἡ τάξι πού παρουσιάζουν εἶνε πρὸ δυσκολοδιάκριτη καὶ ἔνεκα τούτου πάσι κανεὶς νὰ πιστέψῃ ὅτι ὅλα γίνονται μ' ἓναν τρόπο συμπτωματικὸν καὶ πρὸ πολὺ ἢ πρὸ λίγο ἀκανόνιστον. Ἐκ πρώτης ὄψεως ποία ἀντίθεσις δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ἀπλῆς, αὐστηρῆς συνέχειας, μετὰ τὴν ὁποίαν ξετυλίγονται τὰ φαινόμενα τοῦ φυσικοῦ σύμπαντος, καὶ τοῦ χαοτικοῦ, ἰδιότροπου, συγχυστικοῦ θεάματος τῶν συμβάντων πού καταγράφει ἡ ἱστορία! Ἄπ' ἄλλην ἀποψι, ἐπειδὴ ἔχουμε μέρος σ' αὐτὰ, θὰ ἦταν λόγος νὰ σκεφθοῦμε ὅτι ἀφοῦ ὑπάρχουν ἀπὸ ἐμᾶς θὰ ἐξαρτῶνται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἐμᾶς καὶ ἔτσι θὰ κρῆνται νὰ γίνωνται ὅπως ἐμεῖς θέλουμε. Ἐὰν οὕτωπος συνέβαινε δὲν θάταν λόγος νὰ τὰ ἐξετάζουμε γιὰ τίποτε δὲ θάταν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ θὰ ἐξαρτῶνταν ἀπὸ μόνη τὴν δικὴν μας θέλησιν. Ἐνεκα τούτου, τὸ μόνον ζήτημα πού θὰ μποροῦσε τότε νὰ τεθῇ θάταν νὰ μάθουμε ὄχι τί εἶνε καὶ ποιοὶ οἱ νόμοι πού τὰ κυβερνοῦν, ἀλλὰ τί ἐμεῖς θὰ μπορούσαμε καὶ θὰ ὤφειλαμε νὰ ἐπιθυμούσαμε νὰ εἶνε.

μου υπόκειται σε νόμους αναγκαίους, πώς οι ενέργειες και οι αντενέργειες που ανταλλάσσονται μεταξύ των ατομικών συνειδη-
σεων, ήταν βρεθούν σε επικοινωνία δε θα βρισκόνταν υπό την
ίδιαν ανάγκη;

Ένεκα αυτής της θεωρίας, οι κοινωνίες έπαυαν να φαίνονται
ως ένα είδος άπειρα ελαττής και εϋπλαστης ύλης, που οι άνθρω-
ποι μπορούν να της δώσουν σχήμα κατά την άρεσκεια των έπρε-
πε του λοιπού να τες θεωρήσουμε ως πραγματικότητες, που η
φύση τους μάς επιβάλλεται και που δεν μπορούν να τροποποιούνται,
δπως όλα τα φυσικά πράγματα, παρά σύμφωνα με νόμους που τες
κυβερνούν. Οι οργανώσεις των λαών δε μπορούσαν πια να νομι-
ζονται ως αποτέλεσμα της θέλησης, πιδ πολύ η πιδ λίγο φωτει-
νής, των ήγαμένων, των πολιτικών, των νομοθετών, άλλ' ως οι
αναγκαίες συνέπειες αϊτίων ώρισμένων που τες περικλειαν φυσικά.
Όταν δοθή ο τρόπος που είνε συνθεμένος ένας λαός σε μιάν
στιγμή της ιστορίας του και η κατάσταση του πολιτισμού του
στην ίδιαν εποχή, προκύπτει μιá οργανώση κοινωνική, που χα-
ρακτηρίζεται με τέτοιον η άλλον τρόπο, άπαράλλαχτα δπως οι
ιδιότητες ενός σώματος προκύπτουν από την μεριακή του σύστα-
ση. Βρισκόμαστε λοιπόν άπέναντι σε μιάν τάξη πραγμάτων στα-
θεράν, άμετάβλητη, και μιá επιστήμη άδολη γίνεται δυνατή και
αναγκαία μαζί για να περιγράφη και να εξηγήση την τάξη αυ-
τή, για να πη ποιá είνε τα χαρακτηριστικά της και από ποιá
αϊτια εξαρτώνται. Αυτή η επιστήμη, καθαρά θεωρητική, είνε η
κοινωνιολογία. Για να δείξη ο Κόντ καλλύτερα τες σχέσεις της
με τες άλλες θετικές επιστήμες την ονομάζει συχνά κοινωνικήν
φυσική.

Έλέχθη — κάποτε ότι αυτός ο τρόπος του βλέπειν εΐχεν ένα
είδος μοιρολατρίας. Αν το δίχτυο των κοινωνικών γεγονότων
έχει νήμα τόσο στερεό και τόσοσ πολλής άντοχής, τότε δεν
έπεται ότι οι άνθρωποι είνε άνίκανοι να το τροποποιήσουν και ότι,
συνεπώς, δε μπορούν να ένεργήσουν επάνω στην ίδια την ιστορία
των; Όμως το παράδειγμα του τί συνέβη στα άλλα βασίλεια

της φύσης δείχνει πόσον αυτή η παρατήρηση είνε άδικαιολόγη-
τη. Υπήρξε καιρός που, δπως το θυμίσαμε πιδ πάνω, το άνθρω-
πινον πνεύμα άγνοούσεν ότι το φυσικόν σύμπαν εΐχε τους νόμους
του. Μήπως σ' αυτή την εποχή ο άνθρωπος εΐχε την περισσότε-
ρην έξουσία επάνω στα πράγματα; Αναμφίβολα ο γόης και ο
μάγος έπίστευαν ότι μπορούσαν να μεταβάλλουν, κατά την άρέ-
σκεια των, τα σώματα και να δίδουν τη μορφήν εκείνην εις τουτα-
δμως η δύναμη που αυτοπεριβάλλονταν ήταν, δπως σήμερα γνω-
ρίζουμε, καθαρά φανταστική. Άπεναντίας, άφότου οι θετικές
επιστήμες έθεμελιώθησαν (και έθεμελιώθησαν κι' αυτές παίρ-
νοντας ως βάση το δόγμα της αιτιογένειας) πόσες μεταβολές δεν
έχουμε μπάσει μες στο σύμπαν! Το ίδιο θα γίνει και στο κοινω-
νικόν βασίλειο. Μέχρι χθές, έπίστευαν ότι όλα του ήσαν κατά
σύμβαση, συμπτωματικά, και που οι νομοθέτες η οι βασιλείς
μπορούσαν, άπαράλλαχτα δπως άλλοτε οι άλχημιστές, να μετα-
βάλουν κατά την άρεσκεια των την όψη των κοινωνιών και
να τες κάμουν να λάβουν άντι τούτου του τύπου εκείνον. Περι-
τό να ειπούμε ότι αυτά τα νομισματικά θαύματα ήσαν φαν-
ταστικά. άλλ' όμως πόσες σοβαρές παρεξηγήσεις δεν έφεραν
αυτή η πλάνη που είνε άκόμη τόσοσ διαδομένη! Αντίκρου σ'
δλα αυτά η κοινωνιολογία είνε η επιστήμη που, ξεσκεπάζοντας
τους νόμους της κοινωνικής πραγματικότητας, θα μάς επιτρέψει
να κατευθύνουμε με πιδ πολλήν σκέψη παρότι στα περασμένα
το ιστορικόν ξετύλιγμα. γιατί δε μπορούμε ν' αλλάξουμε την φύση,
την ήθικη είτε την φυσική, παρά συμμορφωνόμενοι με τους νό-
μους της. Οι πρόοδοι της πολιτικής τέχνης θ' ακολουθήσουν
τες προόδους της κοινωνικής επιστήμης, δπως οι ανακαλύψεις
της φυσιολογίας και της ανατομίας έβοήθησαν την τελειοποίηση
της ιατρικής τέχνης, κι' δπως η δύναμη της βιομηχανίας έκατον-
ταπλασιάσθηκε, άφότου η μηχανική και οι φυσικοχημικές έπι-
στήμες άνεπτύχθησαν. Οι επιστήμες εκεί που διακηρύσσουν την
αναγκαιότητα των πραγμάτων μάς δίδουν και τα μέσα να κυριαρ-
χήσουμε επάνω σ' αυτή την ανάγκη. Μάλιστα ο Κόντ παρατηρά

μέ επιμονήν, ότι απ' όλα τὰ φυσικά φαινόμενα, τὰ κοινωνικά φαινόμενα εἶνε τὰ πιὸ ἐλατά, τὰ πιὸ δεχτικά μεταλλαγῶν καὶ ποικιλιῶν γιατί εἶνε καὶ τὰ πιὸ πολύπλοκα. Ἡ κοινωνιολογία λοιπὸν δὲν ἐπιβάλλει διόλου στὸν ἀνθρώπο στάση παιθητικά συντηρητική· ἀπεναντίας πλατύνει τὸ πεδίον τῆς ἐνέργειας μας ἀπ' αὐτὸ μόνον ὅτι πλατύνει τὸ πεδίον τῶν γνώσεων μας. Μᾶς ἀπομακρύνει μόνον ἀπὸ τὰς ἀσυλλόγιστες καὶ στεῖρες ἐπιχειρήσεις, τὰς ἐμπνεόμενες ἀπὸ τὴν πίστη πῶς μᾶς εἶνε δυνατὸ νὰ ἀλλάξουμε ὅπως θέλαμε τὴν κοινωνικὴ τάξη δίχως νὰ λογαριάζουμε τὰς συνήθειες, τὰς παραδόσεις, τὴν διανοητικὴ σύσταση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κοινωνιῶν.

Ὅμως ὅσον οὐσιώδες καὶ ἂν εἶνε αὐτὸ τὸ δόγμα τῆς αἰτιογένειας δὲ θ' ἀρκοῦσε γιὰ νὰ θεμελιώσῃ τὴν κοινωνιολογία. Γιὰ νὰ ὑπάρξῃ ὕλη σὲ μιὰ νέαν ἐπιστήμη, ὀνομαζόμενη μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα, ἔπρεπε τὸ ἀντικείμενον ποῦ θὰ μελετοῦσε νὰ μὴ συγχύζεται μὲ τὰ θέματα τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Σὲ πρώτην ὄψιν μπορεῖ νὰ φαίνεται ὅτι ἡ κοινωνιολογία δὲν διακρίνεται ἀπὸ τὴν ψυχολογία· καὶ αὐτὴ ἡ ἰδέα ὑποστηρίχθηκεν ἀποτελεσματικά, κυρίως ἀπὸ τὸν Τάρτ. Ἡ κοινωνία, λέγουσιν, δὲν εἶνε τίποτε ἔξω ἀπὸ τὰ άτομα ποῦ τὴν ἀποτελοῦν· τὰ άτομα εἶνε ὅ,τι πραγματικὸν ἔχει. Πῶς λοιπὸν ἡ ἐπιστήμη τῶν κοινωνιῶν μποροῦσε νὰ διακριθῇ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη τῶν ἀτόμων, δηλαδὴ τὴν ψυχολογία;

Μὲ τέτοιαν λογικὴ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ὑποστηρίξῃ ὅμοια ὅτι ἡ βιολογία δὲν εἶνε παρὰ ἓνα κεφάλαιον τῆς φυσικῆς καὶ τῆς χημείας, γιατί τὸ ζῶν κύτταρον ἀποτελεῖται ἀποκλειστικά ἀπὸ ἄτομα ἀνθρακος, ἄζωτου κ. τ. λ. ποῦ πραγματεύονται οἱ φυσικοχημικὲς ἐπιστήμες. Ὅμως λησμονοῦν ὅτι ἓνα σύνολον πολὺ συχνὰ ἔχει ἰδιότητες πολὺ διαφορετικὰς ἀπὸ ἐκεῖνες τῶν μερῶν ποῦ τὸ συνιστοῦν. Ἄν στὸ κύτταρον δὲν ὑπάρχουν παρὰ μόνον ὀρυχτὰ στοιχεῖα, αὐτά, συνδυαζόμενα μ' ἓναν τρόπο, παράγουν ἰδιότητες, ποῦ δὲν ἔχουν ὅταν δὲν εἶνε ἔτσι συνθεμένα καὶ ποῦ εἶνε χαρακτηριστικά τῆς ζωῆς (ἰδιότητες τοῦ τρέφεσθαι καὶ

ἀναπαράγεσθαι)· ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς σύνθεσης τῶν λοιπῶν σχηματίζουν μιὰν πραγματικότητα ἑνὸς τελείως νέου εἴδους ποῦ εἶνε ἡ ζῶσα πραγματικότης καὶ ποῦ συνιστᾷ τὸ ἀντικείμενον τῆς βιολογίας. Ὅμοια, οἱ ἀτομικὲς συνειδήσεις ἅμα ἐπικοινωνήσουν μὲ τρόπον σταθερὸν, παράγουν ὡς συνέπεια τῶν σχέσεων ποῦ ἀνταλλάσσονται μεταξὺ τῶν μιὰν νέα ζωή, παραπολὺ διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν ζωὴν ποῦ θὰ ὑπῆρχε ἂν ἔμεναν ἀπομονωμένες οἱ μὲν ἀπὸ τὰς δέ· αὐτὴ εἶνε ἡ κοινωνικὴ ζωὴ. Οἱ θρησκευτικοὶ θεσμοὶ καὶ οἱ πίστεις οἱ θρησκευτικὰς, οἱ θεσμοὶ οἱ πολιτικοὶ, οἱ νομικοὶ, οἱ ἠθικοὶ, οἱ οικονομικοὶ μὲ μιὰν λέξην ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸν πολιτισμὸν δὲ θὰ ὑπῆρχαν ἂν δὲν ἦτον ἡ κοινωνία.

Πράγματι, ὁ πολιτισμὸς ὑποθέτει μὲν συνεργασία ὅχι μόνον ὅλων τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν κοινωνιῶν ποῦ βρίσκονται σὲ σχέσεις οἱ μὲν μὲ τὰς δέ. Ἐπὶ πλεόν, τέτοια συνεργασία δὲ μπορεῖ νὰ νοηθῇ παρὰ μόνον ὅταν τὰ ἀποτελέσματα τὰ ἀποχτημένα ἀπὸ μιὰν γενεὰ μεταβιβάζονται στὴν ἐπόμενῃ γενεᾷ μὲ τρόπον ποῦ νὰ εἶνε δυνατὴ ἡ συσσώρευσις τῶν μ' ἐκεῖνα ποῦ θὰ ἐπιτύχει ἡ τελευταία. Γι' αὐτὸ ὅμως πρέπει οἱ διαδοχικὲς γενεαὲς νὰ μὴ χωρίζονται οἱ μὲν ἀπὸ τὰς δέ, ἀλλὰ νὰ μένουν σὲ στενὴν ἐπαφή, δηλαδὴ νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τρόπον σταθερὸν. Ἴδου λοιπὸν ἓνα ἄπειρον σύνολον πραγμάτων ποῦ ὑφίστανται γιατί ὑπάρχουν ἀνθρώπινες ἐνώσεις, σύνολον πραγμάτων ποῦ παραλλάσσει ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τῶν ἐνώσεων αὐτῶν καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπον ποῦ εἶνε ὀργανωμένες. Βρίσκοντας τὴν ἐμμυσὴν ἐξήγησιν τῶν στήν φύσιν, ὅχι τῶν ἀτόμων ἀλλὰ τῶν Κοινωνιῶν, τὰ πράγματα αὐτὰ συνιστοῦν τὸ ὕλικὸν μᾶς νέας ἐπιστήμης, ἄλλης ἀπὸ τὴν ἀτομικὴν ψυχολογία, ἂν καὶ σχετικῆς τῆς, τῆς: κοινωνιολογίας.

Αὐτὰς τὰς δύο ἀρχάς, ὁ Κόντ δὲν ἀρκέσθη νὰ τὰς στήσῃ μόνον θεωρητικά· ἀνάλαβε νὰ τὰς ἐφαρμόσῃ ἐπίσης καὶ, γιὰ πρώτην φορά, ἀποπειράθη νὰ κάμῃ κοινωνιολογία. Σ' αὐτὸ εἶνε χρησιμοποιοῦμενοι οἱ τελευταῖοι τρεῖς τόμοι τῶν *Μαθημάτων Θετικῆς Φιλοσοφίας*. Ἀπὸ τὰς λεπτομέρειες τοῦ ἔργου τοῦ

πολλά πράματα δὲ στέκουν πιά σήμερον. Οἱ ἱστορικὲς καὶ κυρίως οἱ ἐθνογραφικὲς γνώσεις ἦσαν παραπολὺ στοιχειώδεις στὴν ἐποχὴ τοῦ ἀκόμη καὶ δὲ μπορούσαν νὰ προσφέρουν στὰ συμπεράσματα τοῦ κοινωνιολόγου βάσιν ἀρκετὰ στέρη. Ἐχτὸς αὐτοῦ, ὅπως θὰ ἴδοῦμε παρακάτω, ὁ Κόντ δὲν ἐλογάριαζε τὸ πλῆθος τῶν προβλημάτων ποὺ ἔθετεν ἢ νέα ἐπιστήμη: ἐπίστευεν ὅτι μπορούσε νὰ τὴν φτιάξῃ μονομιάς, ὅπως φτιάχνηται ἓνα σύστημα μεταφυσικῆς, ἐνῶ ἡ κοινωνιολογία, ὅπως κάθε ἐπιστήμη, δὲ μπορεί νὰ συσταθῇ παρὰ σιγά, σιγά, παίρνοντας τὸ ἓνα ζήτημα κατόπιν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ὅμως ἡ ἰδέα ἦταν ἀπειρα γόνιμη καὶ ἐπέζησεν ἀπὸ τὸν θεμελιωτὴ τοῦ θετικισμοῦ.

Πρῶτα ξαναπιάσθηκε ἀπὸ τὸν H. Spencer. Ὑστερα, στὰ τελευταῖα αὐτὰ τριάντα χρόνια, ἐλόκληρη λεγεῶνα ἐργατῶν, σχεδὸν σὲ ὅλους τοὺς τόπους ἀλλ' ἰδιαίτερα στὴν Γαλλία, ἐσηκώθη καὶ ἐπεδόθη σ' αὐτὲς τὲς μελέτες. Σήμερα ἡ κοινωνιολογία ἐβγήκε ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴ τῆς ἐποχῆ. Οἱ ἀρχὲς ὅπου στηρίζεται, καὶ ποὺ εἶχαν διακηρυχθῆι πρῶτα μὲ τρόπο τελείως φιλοσοφικὸν καὶ διαλεχτικόν, σήμερα ἔχουν λάβει τὴν ἐπικύρωση τῶν πραγμάτων, ποὺ προϋποθέτει ὅτι τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα δὲν ἔχουν τίποτε τὸ συμπτωματικὸ ἢ συμβατικόν. Καὶ οἱ κοινωνιολόγοι ἔδειξαν ὅτι πρᾶγματι μερικὸι ἠθικοὶ καὶ νομικοὶ θεσμοὶ καὶ κάποιες θρησκευτικὲς πίστεις, ἦσαν τὰ ἴδια παντοῦ ὅπου οἱ ὅροι τῆς κοινωνικῆς ζωῆς παρουσιάζονταν οἱ αὐτοί. Μάλιστα διεπιστώθη ὅτι μερικὲς συνήθειαι ὁμοιάζαν καὶ στὴν ἐλάχιστη λεπτομέρεια σὲ τόπους ποὺ ἀπέχουν παραπολὺ ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ ποὺ ποτὲ κανένα εἶδος ἐπικοινωνίας δὲν εἶχαν μεταξύ των. Αὐτὴ ἡ ἀξιοσημείωτη ὁμοιομορφία εἶνε ἡ ἀρίστη ἀπόδειξις πῶς τὸ κοινωνικὸν βασίλειο δὲ ξεφεύγει ἀπὸ τὸν νόμο τῆς παγκόσμιας αἰτιογένειας.

μετάφραση ἀπὸ τὸ γαλλικόν.

—ἀκολουθεῖ—

Δις Β.*

Σχεδὸν ὅλοι ἔσοι εἶχαν ἄμεσθν ὑποχρέωση νὰ τὴν ὑποστηρίξουν τὸ ἕκαμαν (κρατῶντας τὸ πρῶτον φυλλάδιο) ἐχτὸς πολὺ ὀλίγων. Αὐτῶν δημοσιεύουμε τὰ ὀνόματα.

1. Ἀρχιεπίσκοπος πάσης Κύπρου καὶ Νέας Ἰουστινιανῆς Κόσμος Γ'.	
2. Ἰω. Μυριάνθης δικηγόρος	Λευκωσία
3. Ν. Ἰατρίδης ἱατρός	Λάρναξ
4. Χαρίλαος Συμεωνίδης ἱατρός	Λευκωσία
5. Εὐάγγελος Μάγγης	Λεμησός
6. Φίλιππος Λυσιώτης	"
7. Χριστόφορος Τορναρίτης	"
8. Δημητρός Νικολαΐδης δικηγόρος	"
9. Νεοκλῆς Κυριαζῆς ἱατρός	Λάρναξ
10. Σωτήριος Βασιλειάδης	"
11. Σοφοκλῆς Τυγγίσης δικαστῆς	Μόρφου
12. Εὐστάθιος Εὐαγγελίδης	Πάφος
13. Σπύρος Μαυρομμάτης δικηγόρος	"
14. Ἡλίας Μαλλιῶτης ἱατρός	"
15. Θεμιστοκλῆς Μιχαηλίδης δικηγόρος	"
16. Στέλιος Δ. Παυλίδης	"
17. Ζαφείριος Μαλαματένιος	"
18. Τηλ. Π. Καλλονάς καθηγητῆς	"
19. Σωκράτης Τορναρίτης ἱατρός	Λεμησός
20. Φώτιος Γεωργιάδης δικηγόρος	Πάφος
21. Μιχαὴλ Μαλλιάρικης ἱατρός	Λεμησός
22. Ν. Μικελλίδης ἱατρός	Λάρναξ
23. Αἰξέντιος Βασιλειάδης δικηγόρος	Βαρύσεια
24. Ἡρακλῆς Κακογιάννης	Λεμησός
25. Ν. Κατσαρᾶς ἱατρός	"
26. Ν. Εὐθυμιάδης δικηγόρος	Λάρναξ
27. Εὐέλθων Γλυκὺς ἱατρός	Λευκωσία
28. Α. Ἀράτης ἐπόπτης Παιδείας	"
29. Ν. Χρυσ αφίνης δικηγόρος	"
30. Σοφοκλῆς Λυσανδρίδης ἱατρός	"
31. Μιχ. Μιχαηλίδης	"
32. Κ. Πανταζῆς	"
33. Θ. Ν. Λέρβης	"
34. Ἰω. Πηγαίου	Καραβάς
35. Χρ. Τερεζόπουλος	Κερύνεια
36. Μιλ. Εὐθυμιάδης δικαστῆς	"
37. Πολύβιος Χριστοφίδης δικηγόρος	Λευκωσία

Γράμμι Θεσσαλονίκης